

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**КАФЕДРА ПЕДАГОГІКИ ТА ПСИХОЛОГІЇ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ
ОСВІТИ**

**ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Кваліфікаційна робота (проект)

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Виконала: студентка 4 курсу 11-471 групи

Спеціальності 012 Дошкільна освіта

Спеціалізація: логопедія

Освітньо-професійної (наукової) програми

Дошкільна освіта

Єфімако Юлія Сегріївна

Керівник к.пед.н., доцент Голінська Т.М.

Рецензент Голуб Н. І. вихователь-методист
Херсонського навчально-виховного комплексу
«Дошкільний навчальний заклад –
спеціалізована школа з поглибленим
вивченням англійської мови І ступеня –
гімназії» № 56 Херсонської міської ради

Херсон – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти.....	6
1.1. Естетичне виховання: поняття, мета, завдання та принципи.....	6
1.2. Психолого-педагогічна характеристика дітей старшого дошкільного віку.....	12
1.3. Форми і методи естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти.....	19
РОЗДІЛ 2. Дорслідно-пошукова робота по естетичному вихованню дітей старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти.....	27
2.1. Аналіз діяльності дошкільної освітньої організації з естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку.....	27
2.2. Діагностика естетичної вихованості у дітей старшого дошкільного віку	34
ВИСНОВКИ.....	41
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	44
ДОДАТКИ.....	49
ДОДАТОК. КОДЕКС АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ.....	52

ВСТУП

Актуальність дослідження полягає в тому, що естетичне виховання є важливою складовою гармонійного розвитку особистості дитини дошкільного віку. Естетичне виховання тісно пов'язане з усіма сторонами розвитку дитини, дозволяє йому оцінити навколишню дійсність, виділяти прекрасне в навколишньому світі, впливає на формування повноцінного сприйняття навколишньої дійсності, яке служить основою пізнання світу.

Відповідно до державним освітнім стандартом дошкільної освіти естетичне виховання передбачає: розвиток передумов ціннісно-сміслового сприйняття і розуміння творів мистецтва, світу природи; становлення естетичного ставлення до навколишнього світу; формування елементарних уявлень про види мистецтва; сприйняття музики, художньої літератури, фольклору; стимулювання співпереживання персонажам художніх творів; реалізацію самостійної творчої діяльності дітей.

Старший дошкільний вік є найбільш сенситивним для розвитку естетичних уявлень завдяки особливостям психофізіологічного розвитку, які обумовлюють високу пластичність нервової системи, подібну особливість сприйняття і мислення, здатності до узагальнення і систематизації отриманих уявлень. У дошкільному віці дитина починає виділяти себе з навколишнього середовища, у нього розвивається емоційно-ціннісне ставлення до навколишнього, формуються основи моральних позицій особистості. У цей період відбувається становлення самостійності суджень, спроби інтеріоризації соціального досвіду і формування особистого ставлення до прекрасного і потворного.

Питаннями естетичного виховання займалися: Ю. Борева, А. Бурова, Є. Гусєва. Питаннями естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку займалися вчені як (М. Варкін, Ю. Кондрашева, Е. Прудська).

На сьогоднішній день існують об'єктивні протиріччя між необхідністю якісного естетичного виховання старших дошкільників з одного боку, і недостатньою педагогічною діяльністю дошкільних

організацій, спрямованої на естетичне виховання старших дошкільників, що обумовлено слабкою вивченістю ефективних методів і прийомів естетичного виховання.

Тому темою нашого дослідження було обрано **«Естетичне виховання дітей старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Бакалаврська робота виконана відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету як складова науково-дослідної теми кафедри «Формування професійної компетентності кадрового педагогічного потенціалу у системі суспільних трансформаційних процесів» (№ 0117U005614).

Мета дослідження: розробити і частково апробувати комплекс заходів по естетичному вихованню дітей старшого дошкільного віку в закладах дошкільній освіти.

Об'єкт дослідження: процес естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку.

Предмет дослідження: форми і методи естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти.

Виходячи з поставленої мети, були визначені наступні **завдання дослідження:**

1. Розглянути поняття «естетичне виховання» і охарактеризувати мету, завдання, принципи даного виду виховання.

2. Дати психолого-педагогічну характеристику дітей старшого дошкільного віку.

3. Охарактеризувати форми і методи естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку в дошкільній освітній організації.

4. Проаналізувати діяльність дошкільного закладу по естетичному вихованню дітей старшого дошкільного віку.

Методи дослідження: теоретичні: аналіз, узагальнення, порівняння, систематизація; емпіричні: аналіз документів, анкетування, тестування, математична та графічна обробка даних.

Гіпотеза: процес естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку на базі дошкільної освітньої організації, ймовірно, повинен здійснюватися:

- 1) з опорою на провідний вид діяльності в даному віковому періоді;
- 2) з урахуванням вікових особливостей учнів;
- 3) з використанням форм проведення заходів - бесіди про мистецтво, ігрові ситуації; знайомство з творами образотворчого мистецтва та їх авторами, з обговоренням використаних засобів вираження і особливостей; освоєння нетрадиційних технік образотворчого творчості.

Апробація результатів дослідження. Результати випускної роботи були представлені на засіданні кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти, педагогічного факультету, Херсонського державного університету.

Структура та обсяг роботи. Робота складається з вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

1.1. Естетичне виховання: поняття, мета, завдання та принципи

Виховання - це діяльність, спрямована на розвиток особистості, створення умов для самовизначення і соціалізації учня на основі соціокультурних, духовно моральних цінностей і прийнятих у суспільстві правил, і норм поведінки в інтересах людини, родини, суспільства і держави [51].

У педагогічній літературі є багато різних визначень цієї концепції. Їх формулювання залежить від методологічного підходу, концепції освіти. З точки зору концепції гуманізації освіта визначається як процес педагогічної допомоги дитині у формуванні її суб'єктивності, культурної ідентифікації, соціалізації, життєвого самовизначення [39,с. 47].

Виховання в широкому сенсі, за словами Н. Бехтін - це процес і результат розвитку особистості під впливом цілеспрямованої освіти та виховання. Виховання в спеціальному педагогічному сенсі - є процес і результат цілеспрямованого впливу на розвиток особистості [5].

Виховання в будь-якому з її розуміння означає формування не тільки властивостей особистості, а й знання, навички. Формування світогляду, моральні фонди передбачає асиміляцію системи знань про світ, про соціальні норми, вивчення введення цих знань використовувати, виховання цінності до них. Останнє пов'язано з розвитком студентів емоційного сприйняття цих знань та норм, формування світоглядів та моральних потреб. Те ж саме стосується освіти естетичних почуттів, які мають свою основу для отримання інформації про естетичні явища, вивчаючи здатність сприймати красиві, створювати його та формувати ставлення до особистої вартості.

Один вид виховання - естетична освіта.

Як вважає В. Шацька, що естетична освіта займає одне з провідних місць у змісті навчального процесу в закладах дошкільної освіти. У своїй роботі автор визначає естетичну освіту як організацію життя та діяльності дітей, що сприяють розвитку естетичних почуттів дитини, формування ідей та знань про прекрасного у житті та мистецтві, естетичні оцінки та естетичне ставлення до всього цього оточує нас. Для естетичного розвитку дитячої особистості, різноманітну художню активність - прекрасні, лінгвістичні, художньо - мовленнєва, ігри тощо. Важливим завданням естетичного виховання є формування естетичних інтересів у дітей, потреб, а також естетичного смаку та здібності [41].

М. Руковицин дає визначення наступного поняття естетичного виховання. Естетична виховання є цілеспрямованим, систематичним процесом впливу на ідентичність дитини, щоб розвинути в ньому здатність бачити красу світу, мистецтво та створити його [43, с.88].

За словами Д.Каширський, естетичне виховання розглядається як розвиток та вдосконалення у здатності людини сприймати, належне розуміння, оцінку та створення красивих у житті та мистецтві, активної участі у творчості, створення законами краси [25, с. 68].

Д. Ліхачов визначив естетичне виховання як цілеспрямований процес формування творчої активної людини, здатної сприймати, відчувати себе красивою, трагічною, комічною, потворною в житті та мистецтві, жити і створювати «відповідно до законів краси» [33, с. 94].

Естетичне виховання включає естетичний розвиток, тобто організований процес формування у дитини природних суттєвих сил, що забезпечує активність естетичного сприйняття, ліквідації, творчої уяви, емоційного досвіду, образного мислення, а також формування духовних потреб. Таким чином, в роботі ми покладаємося на визначення Д. Лихачова, який визначив естетичне виховання як процес формування та розвиток творчої особи, здатної до творчої діяльності. Безсумнівна

перевага точки зору цього автора полягає в тому, що естетична освіта включає естетичний розвиток, тобто організований процес формування у дитини природних суттєвих сил, що забезпечує активність естетичного сприйняття, ліквідації, творчої уяви, емоційного досвіду, образне мислення, а також формування духовних потреб.

У процесі естетичної освіти виробляється орієнтація особистості у світі естетичних цінностей, відповідно до ідей про їх характер, яка розвивалася в цьому конкретному суспільстві, залучаючи ці цінності. У той же час формується естетичне виховання та розвивається людська здатність до естетичного сприйняття та досвіду, її естетичного смаку та ідеалу, здатність до творчості за законами краси, створювати естетичні цінності в мистецтві та поза ними (у сфері трудової діяльності, у домогосподарстві та поведінці).

У роботі дослідників, залучених до цього питання, існують різні точки зору, що цілі та завдання – естетичного виховання. Б. Немський визначає кінцеву мету естетичного виховання таким чином: «Успіх діяльності індивіда в тій чи іншій області залежить від широти і глибини його здібностей. Ось тому всебічний розвиток здібностей індивіда є кінцевою метою і однією з основних задач по естетичному вихованню» [39].

Мета естетичного виховання, як визначаючи її О. Пустоветова, полягає у формуванні естетичної культури особистості, яка включає естетичне сприйняття, почуття, потреби, смаки та ідеали [22, с. 6].

Т. Комарова бачить мету естетичного виховання в «активізації здатності працювати творчо працювати, досягти високого ступеня досконалості його результатів, як духовних, так і фізичних» [29, с. 92].

За словами М. Рукавицина, метою естетичного виховання полягає у розробці всебічно розвиненої особистості, яка має майстерність праці та здатність створювати, а також зможе знайти велике життя та мистецтво [43].

За словами Б. Лихачова, метою естетичного виховання є формування морально-естетичної гуманістичної ідеї розвитку особистості, здатності бачити, відчувати, розуміти і створювати красу. Досягнення дослідника забезпечують естетичний розвиток дітей, формування їх справді художнього смаку, продуктивного образного мислення. У художньому образі, як форма мислення, зосереджується на природі природи, суспільства, суспільних відносин, суспільної свідомості. За допомогою художніх образів, людина думає, приходить до нових узагальнень та висновків, зберігає ідеологічну багату інформацію [33, с. 51].

Таким чином, мета естетичного виховання - формування гармонійної індивідуальності, всебічно розвинена людина, здатна відображення та співпереживання, розуміє красу життя та красу мистецтва, бачать навколишнє життя очей іншої людини. Досягнення кожної мети не може бути здійснена без вирішення певного завдання. У педагогіці визначаються три основні завдання:

1. Створення певного запасу елементарних естетичних знань та вражень, без чого не може бути ніякого нахилу, тяги, інтерес до естетично значущих об'єктів та явищ [28]. Сутність цього завдання полягає в тому, щоб накопичити різноманітний запас звуку, кольорові та пластикові враження.

2. Формування на підставі знань та розвитку здібностей художнього та естетичного сприйняття таких соціально-психологічних якостей людини, яка забезпечує їй можливість емоційно досвіду та оцінювати естетично значущі предмети та явища, насолоджуються ними [29]. Це завдання вказує на те, що трапляється, що діти зацікавлені, наприклад, живопис, лише на вторинному рівні. Вони спокійно дивляться на картину, намагаються згадати назву, художник, потім звернутися до нового полотна. Ніщо не викликає сюрпризу, не змушує зупинитися і насолоджуватися досконалістю творів. Хоча завдання естетичного виховання полягає у уникненню такого вільного читання художнього

тексту, але заохочувати дітей до більш глибокого навчання, до досвіду, який хотів висловити автора. Глибокий досвід естетичного відчуття нерозривно є здатність естетичного судження, тобто з естетичною оцінкою явищ мистецтва та життя.

3. Формування кожної стійких естетичних творчих здібностей. Головне, щоб виховувати, розвивати такі якості, потреби та здібності особи, яка перетворює людину в активного творця, творець естетичних цінностей, дозволяють йому не тільки насолоджуватися красою світу, але і перетворити його відповідно до закони краси [6]. Суть цього завдання полягає в тому, що дитина повинна не тільки знати прекрасну, зможуть захоплюватися та оцінити їх, але він все ще повинен брати активну участь у створенні красивого мистецтва, життя, праці, поведінки, відносин.

Завдання обговорювалися частково відображають сутність естетичного виховання освіти, однак, ми розглянули лише педагогічні підходи до цієї проблеми.

Крім того, естетична освіта передбачає вирішення ряду інших завдань: формування естетичної свідомості, яка включає в себе певні знання основ естетики вітчизняної та світової культури, здатність розуміти та оцінювати справді красиво в мистецтві; формування естетичних почуттів і смаків; формування художньої та творчої діяльності [45].

У процесі навчання існує розташування осіб до цінностей, передаючи їх до внутрішнього духовного змісту шляхом «інтерфейсу» [45]. На цій основі здатність людини до естетичного сприйняття та досвіду, естетичного смаку та ідеї ідеал формується і розвивається. Підтримування краси та через красу формує не тільки естетичну цінність орієнтації особистості, але також розвиває здатність працювати, до створення естетичних цінностей у сфері трудової діяльності, в повсякденному житті, у дії та поведінки і, звичайно в мистецтві.

Як і будь-яка інша освіта, естетичне виховання дотримується певних принципів. Н. Мосіна стверджує, що робота з естетичному виховання побудована за такими принципами:

1. Естетичне виховання взаємопов'язана з усіма освітньою роботою в дошкільній освітній організації. Діяльність вихователів у розвитку художньої творчості дітей розглядається як органічна частина загальної педагогічної роботи;

2. Дитяча творчість пов'язана з життям, цей зв'язок збагачує зміст дитячої художньої діяльності;

3. Художня та творча діяльність є взаємозалежним з усією освітньою роботою;

4. Варіативність змісту, форми та методи діяльності мистецтва;

5. Індивідуальний підхід до естетичного виховання, заснований на виявленні індивідуальних відмінностей у дітей та визначення оптимальних способів розвитку творчих здібностей кожної дитини;

6. Середня естетична освіта та знання з дітьми з художньою творчістю, що виражається в цій естетичній освіті та художньою діяльністю, покриваються всіма дітьми без винятку. Це не означає, звичайно, що не потрібно диференціювати дітей, виділити обдаровані та додатково переслідувати заняття з дітьми, які демонструють підвищений інтерес, наприклад, до прекрасної діяльності. Аналогічним чином, діти, які мають труднощі з освоєння тієї чи іншої діяльності [49].

Як важливий принцип, широке використання дітей, створених у житті групи, дитяча організація в цілому, так що діти побачили необхідність їх називатися. Діти повинні брати участь у створенні пейзажів до відтворення-драматизації, до свят, виробляти костюми, готувати постановку, пісні тощо. Діти можуть зробити дитячі дидактичні та друковані ігри та ін. [13].

Естетичне виховання починається з створення певного запасу елементарних естетичних вражень та знань, без яких немає схильності та

інтересу до естетично значних об'єктів та явищ, їх звук, барвисті якості. На основі отриманого досвіду та знань естетична освіта утворює різноманітні здібності емоційного та сенсорного життя та цінності світу. У процесі естетичного виховання формуються індивідуальні естетичні творчі здібності. Сформована естетична культура людини усуває протиріччя між почуттями та інтелектом, емоціями та інтелектом, матеріальними та духовними, об'єктивними та суб'єктивними [13].

Естетичне виховання в освіті має дві основні функції: формування естетичного значення орієнтації особистості; розвиток її естетичного та творчого потенціалу. Ці функції визначають місце естетичної освіти у суспільному житті, спілкування з іншими видами навчальної діяльності [25].

Таким чином, естетичне виховання - це процес формування та розробки творчої особистості, здатної до творчої діяльності. Визначальною метою естетичного виховання є формування гармонійної індивідуальності, здатної до співпереживання, яка може бачити красу мистецтва та життя. Завдання естетичного виховання є: накопичення різноманітного запасу вражень; розвиток «естетичного милування», утворюючи дитячі здібності до досвіду явищ та емоцій з творів мистецтва; сформувати активну позицію учасника у створенні красивого мистецтва.

1.2. Психолого-педагогічна характеристика дітей старшого дошкільного віку

Дошкільний вік - це дуже відповідальний період освіти, оскільки це момент первинного формування особистості дитини [57, с.56].

Вивчення психолого-педагогічних характеристик дітей дошкільного віку присвячена досить великій кількості робіт. Цей аспект був вивчений вченими (Л. Венгер, Л. Виготський, П. Гальперін, В. Давидов, В. Дружиніна, А. Леонт'єв), а також інші іноземні та вітчизняні вчені. Дошкільне дитинство - перший період психічного розвитку дитини, і тому

цей період є найбільш відповідальним. У цьому віці закладені основи всіх психічних властивостей, якості особистості, когнітивні процеси та заходи [38, с. 61].

Н. Ветлугіна вважає, що вік дитини є «відносно замкнутий період, значення якого визначається, перш за все, його місцем і функціональним значенням на загальній кривій дитячого розвитку» [12, с. 97].

Визначити приблизні межі цього вікового періоду. А. Люблінська висвітлює етап дошкільного дитинства і визначає його межі від трьох до семи років. У свою чергу, дошкільний період поділяється на три періоди: молодший дошкільний вік (від трьох до чотирьох років), середній дошкільний вік (від чотирьох до п'яти років) та старший дошкільний вік (від п'яти до семи років) [35].

За словами Б. Ельконіна, дошкільний вік - період інтенсивного психічного розвитку. На цьому етапі існує зміна у всіх сферах, починаючи від покращення психофізіологічних функцій та закінчуючи складними особистими новоутвореннями [57, с. 49].

У дошкільному віці продовжується інтенсивне дозрівання організму, це створює необхідні умови для більшої незалежності дитини, для асимілювання їх нових форм соціального досвіду у процесі навчання та навчання [57, с.97].

У нашому дослідженні ми дотримуємося психолога О. Істратова, що дає такі вікові обмеження: шести до семи років - це діти старшого дошкільного віку.

Дослідники, що займаються психологічною та педагогічною готовністю дитини до школи Я. Коломинського [19] та Н.Шепілова [20], зазначили, що у старшому дошкільному віці є відновлення у роботі всіх психофізіологічних систем тіла дитини: нервова, серцево-судинна, ендокринна, опорна-рухова, а також швидкий загальний розвиток дитини. Дитина старшого дошкільного віку швидко додає у підвищення росту та ваги. Згідно з деякими характеристиками, мозок шестирічної, семирічної

дитини наближається до валових показників дорослого. Швидкий розвиток організму показує, що дитина готова перейти на більш високий рівень розвитку віку, який передбачає інтенсивні психічні та фізичні вправи, пов'язані з шкільною освітою [38].

Соціальна ситуація дітей старшого дошкільного віку дитини має свою специфіку, тому що на відміну від дитини молодшого та середнього дошкільного віку він росте не тільки бажання незалежності, а й бажання брати участь у дорослих. Старший дошкільнят починає взаємодіяти з дорослими не тільки в колі сім'ї, але і за межами. Більш того, дитина хоче взаємодіяти, він потребує активної діяльності. Тому називається соціальна ситуація з розвитку, характерного дошкільного віку в цілому та для стадії старшого дошкільного віку, зокрема, називається

«Дитина - це суспільний дорослий». Провідні заходи у дошкільному віці - історія-рольова гра. За допомогою дитячої гри - дошкільник також починає вивчати. Активна уява, довільна увага та пам'ять формується, є освоєння соціальних норм. Таким чином, характер провідної діяльності визначає зміст основних новоутворень старшого дошкільного віку: розвиток мотиваційно-вимогливої сфери; подолання пізнавального «Егоцентризму» дитини; розвиток ідеального плану; розробка довільних дій [44].

У цьому віці діти відрізняються досить високим рівнем психічного розвитку, які мають різнобічне сприйняття, узагальнене мислення, семантичне мимовільне запам'ятовування. У цей час формується певна кількість знань та навичок, довільна форма пам'яті, мислення, уява інтенсивно розвивається, спираючись на те, що ви можете викликати дитину, щоб слухати, розглянути, пам'ятати, аналізувати.

Старший дошкільний вік відіграє досить важливу роль не тільки у фізіологічних, а й у психічному розвитку дитини. У цьому періоді життя існують наступні задачі, пов'язані з віком:

1. Моральний розвиток особистості, створення сприятливих умов для виникнення «первинних етичних випадків» та моральних почуттів. У віці шести та семи років дитина готова до психологічного асиміляції соціальних норм, і дорослі не повинні пропускати цей чутливий період. Сензитивний період - це період у житті людини, яка створює найбільш сприятливі умови для формування певних психологічних властивостей та видів поведінки [44].

2. Розвиток логічного, а також теоретичного мислення. При оцінці рівня розвитку логічного мислення, акцент слід зробити не як загальну суму вивчених знань, а на рівні та якості розвитку інтелектуальних процесів. Для подальшої успішної освіти дитина повинна вміти виділити предмет його знань. Розвиток теоретичного мислення у цьому віці є особлива актуальність, оскільки від рівня формування основ теоретичного мислення залежить вирішення проблеми, а саме до розвитку моральної сфери особистості. Очевидно, головна роль у розвитку дитячого мислення належить до психічної діяльності та його саморегуляції [44].

3. Виникнення самосвідомості; у процесі усвідомлення його місця у відносинах з іншими людьми, усвідомлення власних почуттів, досвіду та себе вчасно. Формування здатності оцінювати його можливості, що передбачає усвідомлення дитини, що треба багато чого навчитися. У цьому віковому періоді діти в основному завищені самооцінки і, як зазначалося у своїх дослідженнях Е.Рибалко: «Підвищена самооцінка - абсолютно нормальна, а крім того, явище необхідне, оскільки це надихає довіру до своїх дітей». Ось чому дорослі не повинні приймати спроби сформулювати адекватну самооцінку дитини. Оскільки це переоцінена самооцінка дозволяє йому взяти нову окупацію або заходи для нього, тим самим рухаючись у своєму розвитку. Особливе значення має таке настрої дитини для успішного включення в освітню діяльність. Особливо важливо, щоб дитина поступово виявила здатність синтезувати свій досвід, оцінює, що сприятимуть формуванню ідей про себе як цілісну особистість [44].

У старшому дошкільному закладі створюються основи майбутньої особистості та з'являються нові соціальні потреби, такі як: необхідність поваги та визнання дорослого, необхідність визнання однолітків, а також необхідність діяти відповідно до встановлених правил та етичні норми. Існує новий тип мотивації та основи довільної поведінки. Крім того, дитина старшого дошкільного віку формує певну систему соціальних цінностей, моральних норм та правил поведінки в суспільстві, у деяких ситуаціях, він вже може стримувати свої бажання і робити, а не як бажання на даний момент, але як це треба, як це прийнято в суспільстві [48, с.142].

В шість років дитина починає усвідомлювати своє місце серед інших оточуючих людей, з якими він утворює внутрішню соціальну позицію, і бажання відповідати новій соціальній ролі. Дитина формує здатність реалізувати свій власний досвід, сформована стійкість самооцінки та відповідність її ставленню до успіху та невдачі в діяльності. Старший дошкільний вік також характеризується активним розвитком пізнавальної діяльності. Основні враження від навколишньої реальності до кінця дошкільного віку є більш точними та зрозумілими. З'являється узагальнене, цілісне сприйняття реальності, існують передумови світогляду [44].

У цьому віковому періоді існують суттєві зміни у досвіді дитини старшого дошкільного віку. Дитина йде до більш складної діяльності за допомогою сюжетно-рольової гри та більш тісної взаємодії з навколишніми дорослими. Для дітей молодшого дошкільного віку, особливо результату, а не деталі.

В діяльності, що веде до досягнення мети. Таким чином, дитина старшого дошкільного віку приймає та розуміє це завдання і як за допомогою тих чи інших дій для досягнення результату. Після цього можна зробити висновок, що в цьому віковому періоді у дітей утворюється досить високий рівень саморегуляції, існує вміння контролювати свої дії та оцінити результати виконаної роботи. Дитина семи років здатна

використовувати свій досвід у нових умовах, порівняти результат [17, с. 46].

Для мислення дітей шести та сіми років, за словами психолога О. Істратова особливо характеризується здатністю узагальненого мислення, також дуже важливою і, мабуть, основними пухлинами у дитини наприкінці дошкільного віку можна вважати формуванням пам'яті. Новоутворення, Л. Виготський - це новий тип структури особистості та її діяльності, ті психічні та соціальні зміни, що виникають у цьому віковій ступені вперше, і які визначають свідомість дитини у своєму відношенні в навколишньому середовищі, його внутрішнє та зовнішнє життя, весь хід розвитку в цей період [16, с.27].

Уява старшого дошкільника також зазнає деяких змін. Дитина може створити план, зробити план і відповідно до плану, щоб реалізувати це. Таким чином, можна зробити висновок, що уява також є довільною. У розвитку фантазії відтворюється велика роль. Дитина вивчає прийоми та засоби створення зображень; уява переходить у внутрішній план, необхідність видимого опору для створення зображень [15].

Поступове зростання мови дитини є наслідком розширення життєвого досвіду, ускладнень своєї діяльності та дорослого спілкування. Як розвивається лексико-граматична структура мови, такі інтелектуальні операції, такі як порівняння, узагальнення, класифікація. Це в дошкільному віці, що важливі три функції мови, які важливі у формуванні інтелекту: комунікативні, як у процесі спілкування, дитина дізнається нові концепції; когнітивний, оскільки він відіграє важливу роль у розвитку сприйняття; регулювання, у зв'язку з розвитком планування інтелектуальної діяльності [17].

Я також хотів би відзначити, який довільний розвиток все ще виражається на цьому етапі.

1. У довільності психічних процесів (навички свідомо покладають цілі когнітивних дій та знаходять засоби їх досягнення).

2. У рефлексії (навички розумно і об'єктивно аналізують їхні судження та справи).

3. У внутрішньому плані дій (здатність планувати та виконувати когнітивні та трудові дії на увазі) [19].

А в плані особистісного розвитку довільність полягає:

1. У підпорядкуванні мотивів (побудови їх у ієрархічну систему, в якій соціально цінних мотивах, які спонукають діяльність та поведінку дитини, суперечать існуючим негайним бажанням).

2. При засвоєнні моральних норм, свавілля поведінки (навички свідомо поставив цілі власних дій, визначити засоби та шляхи досягнення та контролю їх виконання) [19].

Ми хотіли би підкреслити, що ці особливості у дитині утворюються не самі по собі, тому важливо, щоб він знав дорослий, щоб допомогти йому поруч з дитиною в цей момент, який може допомогти йому.

Таким чином, вікові кордони старшого дошкільного віку – шести та сіми років. Провідним видом діяльності у цьому віці - це гра-сюжетна гра. За допомогою дитячої гри - дошкільник починає вивчати. Активна увага, довільна увага та пам'ять формується, є освоєння соціальних норм. Діти мають необхідний для вільного спілкування словниковий запас, утворюються всі сторони особистості дитини: інтелектуальні, моральні, емоційні; формують елементи праці - навички самообслуговування, праця в природі та інше. Основні новоутворення цього періоду відносяться: розвиток мотиваційної сфери; подолання когнітивного «еґоцентризму» дитини; розвиток ідеального плану; розвиток довільності дій. Соціальне становище розвитку в цей період характеризується збільшенням прагнення до незалежності та бажання брати участь у житті дорослих, коротко відзначаючи його: «дитина – суспільний дорослий».

1.3. Форми і методи естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти

Естетична освіта дітей старшого дошкільного віку здійснюється в різних типах творчої діяльності: штраф, музичні та інші. Естетичне виховання - це складний процес, який здійснюється за допомогою різних форм та методів. У дошкільній освітній організації використовуються різні форми та методи естетичного виховання. Давайте розглянемо, як вони характеризуються та класифіковані в науковій літературі. Методи, за словами М. Мацкевич, є інструментом, що торкається особистості, способи здійснення цільового педагогічного впливу на свідомість та поведінку дітей. Метод є способом спільної діяльності педагога та дітей, під час яких формування певних знань, умінь та навичок, а також ставлення до навколишнього. Форма - це внутрішня організація контенту. Це спосіб організувати навчальний процес. Організація ефективної освіти та освіти можлива лише за знаннями та вміння використання різних форм організації педагогічного процесу. Таким чином, поняття методу характеризує зміст, або внутрішній, сторону педагогічного процесу. Форма позначає зовнішність організації навчального процесу та відображає характер відносин між учасниками педагогічного процесу. Така ж форма може бути використана в різних методах навчання та виховання, а навпаки [37]. Давайте розглянемо, як вони характеризуються та класифікуються в науковій літературі.

Методи естетичного виховання є способом спільної взаємопов'язаної діяльності вихователя та дітей, спрямованих на розвиток естетичних уявлень, естетичних почуттів та художньої діяльності, що передбачає розвиток основ естетичного смаку та формування творчих здібностей [36].

В основі техніки естетичного виховання є спільна діяльність вихователя та дітей, щоб утворювати творчі здібності до сприйняття художніх цінностей, продуктивної діяльності, свідомого ставлення до соціальних, природних, предметних середовищ. Ефективність цієї

діяльності багато в чому визначається компетентним з урахуванням індивідуальних особливостей, потреб та інтересів учнів, рівень їх загального розвитку. Естетичне сприйняття індивідуально і вибірково. Його основа є емоційною реакцією на прекрасну: у природі, матеріального світу, мистецтва, почуття людей. Велике значення для життєвого досвіду дитини, його мотивація, прагнення, переживання [41].

Методи естетичного виховання відрізняються і залежать від певних умов: сфера та якості художньої інформації, форми організації та діяльності, дитячий вік, а також рівень підготовки, майстерності та здібностей педагога.

Л. Ковалинська [27] та О. Котикова [30] класифікує методи естетичного виховання таким способом:

- методи та прийоми формування елементів естетичної свідомості: естетичне сприйняття, оцінки, смак, почуття, інтереси тощо. Педагогічний вплив спрямований на емоції та почуття дітей за допомогою візуальних, словесних, практичних та ігрових методів та прийомів, залежно на знайомство з певним естетичним явищем;

- методи, що сприяють залученню дітей до естетичної та художньої діяльності. Просто як демонстрація методу дії або зразка, вправ, варіанти сенсорної експертизи з поясненням;

- методи та прийоми, що розвивають естетичні та художні здібності, творчі вміння та навички, шляхи незалежних дій. Вони спрямовані на організацію пошукових ситуацій, диференційованого підходу до дітей з урахуванням їх індивідуальних характеристик.

Н. Ветлугіна пропонує класифікацію художніх технологій освіти, яка побудована на залежності від:

- джерела знань (візуальних, словесних, практичних, ігрових);
- види художньої та творчої діяльності та навчальних завдань;
- завдання розвитку художніх та творчих здібностей;
- вікові характеристики дітей;

- індивідуальні особливості дитини;
- етапи художніх знань [13].

Естетична інформація, дитина отримує по різних каналах: соціальне середовище, предмет світ, природні явища, художні роботи. Відповідно, зростає важливість методу інтегрального сприйняття сюжету картин, казок, музично-образного будівництва п'єси. Потім, щоб допомогти дітям слухати звуки, подивіться на фарбу та форму предмету, вихователь керує його увагою до більш детального сприйняття, цілеспрямованого спостереження.

Залежно від того, як дитина отримує естетичну інформацію: вивчення твору мистецтва, слухає музичну казку, розглядаючи барвисті ілюстрації або за допомогою вихователя, який розповідає питання - методи та прийоми естетичної освіти поділяються на візуальні та словесні. Це такі вимоги: професійна якісна продуктивність робіт, художньо-експресивних, емоційних, образних. Для того, щоб дитина сприймати не тільки зміст певної роботи, але також зазнала відповідного настрою [13].

Методи можуть відрізнятися залежно від форм організації діяльності. У ході спільної діяльності, педагог пропонує точні рекомендації, шоу, а також пропонує дітям знайти прийоми віршів або пісень. У процесі заняття з глиною, дитина вчить, що дозволить йому самостійно зробити об'єкт з окремих частин або всього матеріалу. Відповідно, навчання є прямим характером. У самостійній діяльності дітей керівництво вихователя організована як непрямий вплив як нагадування, заохочення до дій або виправлення помилок. Залежно від віку, рівень готовності, зростання індивідуальних запитів та прагнень дітей, методи естетичного виховання ускладнюються [9].

Методи естетичного виховання тісно взаємопов'язані з іншими методами. Наприклад, під час спостереження красивих рибних рухів у акваріумі вихователь використовує візуальний метод. Коли він починає задавати питання, щось пояснюючи, то це буде словесним методом.

Залучення дітей до прикраси акваріуму, вихователь використовує метод практичних дій.

Педагогіка успішно застосовує ефективні методи, що сприяють розвитку дитячих естетичних якостей:

- метод переконання, який сприяє утворенню естетичного сприйняття, оцінки, початкових проявів смаку;
- метод відновлення, вправи з практичних заходів, призначених для перетворення навколишнього середовища та розвиваючи поведінкові культурні навички;
- метод проблемних ситуацій, що спонукає до творчих та практичних дій;
- метод мотивації емпатії, емоційно позитивної чутливості до красивого та негативного ставлення до потворного в світі навколо [1].

Особливістю методу засудження в естетичному вихованні є його використання, якщо явище сприймається - це красиво. Емоційна реакція виникає у дітей з прямим зіткненням з творами мистецтва, за участю у державних свят тощо. Цей метод є методом візуального залучення, так і словесного, як будь-яке спостереження за дитиною супроводжується коментарями вчителя, яка впливають на почуття і думки дітей. Потрібно вибрати найяскравіші та вражаючі твори мистецтва, створюючи відповідну ситуацію та духовний настрій. Вихователь важливий для навігації в запропонованому матеріалі матеріалу. Його мова повинна відрізнятися точністю, виразною та виразністю, а також переконливою [3].

Особливість методу зустрічі, вправи полягає в тому, що діти навчаються слухати, дивитися, оцінювати красиві та активно діючи. З цією метою регулярні вправи в естетичній діяльності, у творчій практиці зміни світу. Метод зустрічі, вправи базується на декількох повтореннях. Численні вправи в різних умовах сприяють підвищенню ефективності результатів. Наприклад, у тренуванні дитячої яскравої фігури, вихователь

спочатку пропонує не виходити за межі контуру, потім штрихована так, щоб вийшла «пухнаста трава» та інше [21].

Методи переконання та привчання не можуть існувати окремо. У процесі переконуючих учнів у сенсі добрі справи, вихователь постійно нагадує про них, цілеспрямовано привчає їх. Консолідація придбаних навичок з практичними діями дає можливість подолати перерву між словом і дією в поведінці дітей, які є легкістю добрих слів про навколишні, але роблять протилежне. Єдність етичної та естетичної є найважливішою особливістю формування гармонійної особистості. Необхідно переконати не тільки, забезпечуючи прямий вплив у мистецтві, а й у суспільстві, повсякденному житті, в природі. Необхідно забезпечити активний вплив за словом для свідомості дітей, залучаючи їх до практичних дій [6].

Важливу роль у техніці естетичної освіти відіграє диференційований та індивідуальний підхід. Д. Кабалевський [23] та В.Котляр [31] підкреслюють, що кожен метод складається з встановленої мети, що відповідає її системі дії необхідних коштів, процес послідовної зміни об'єкта, досягнутий результатом використання певного методу.

Для того, щоб покращити, яка навчається та розвиває характер навчання, методи навчання, що сприяють розвитку незалежності, ініціативи, творчість. Це основа методу пошуку проблем. У цьому випадку вчитель пропонує дитину, щоб знайти варіанти вирішення певного плану. Наприклад, дитина дає можливість зобразити будь-який персонаж з казки після його спільного навчання. У цьому випадку діти навчаються думати, знаходити рішення, більшість пошукових заходів.

Для того, щоб навчитися розвиватися, вчитель повинен використовувати узагальнені способи, які є основою конкретних методологічних методів. Наприклад, орієнтування в звукових, зорових відчуттях, сприйняття виразно-образотворчих засобів кожного виду мистецтва; залучення дітей до ідейно-емоційного змісту творів шляхом співучасті і співпереживання; способи цілісного і аналітичного підходу до

художніх явищ; способи орієнтування в самостійних діях при сприйнятті, виконавстві і продуктивному творчості [50].

Отже, вивчення різних робіт або вирішення різних художніх завдань важливо активно використовувати методи, які сприяють цілеспрямованому керівництву сенсорної орієнтації учнів, їх емоційного сприйняття, як інтегральних, так і диференційованих, незалежних, так і творчих дій.

Використання методів та методів, що на практиці залежить від віку та індивідуальних особливостей дітей та побудована диференційована, з урахуванням авансу всього колективу та кожної дитини окремо. У дітей досить рано виявляється здібність до музики, ритмічні рухи, образотворча діяльність. При вивченні їхніх схильностей необхідно підготувати методіку, яка враховує виконання завдань різної складності.

У дошкільному віці також використовуються ігрові методіки. Діти краще вивчають різноманітні заходи, в ігрових ситуаціях, якщо художній матеріал пропонується у цікавій формі для них, якщо є ігрові відносини між учнями. Окремі методи можуть мати суперечливу природу, комплементарні прийоми. Наприклад, слово викладача та наочні-методи, які повинні продемонструвати твори мистецтва, показів методів; методіки розвитку свідомого ставлення, здатності аналізувати, порівнювати та прийоми, які спонукають емоційний досвід; показуючи дії, які слід дотримуватися точно та прийомів, які утворюють шляхи незалежних дій; Прийоми, спрямовані на здійснення, навчання на навичках, та творчі завдання, які забезпечують оригінальність, особливість виконання, вигадки, варіативності. Загалом, лише комплекс всіх видів методів може забезпечити повного естетичного розвитку дитини [32].

Естетичне виховання дітей старшого дошкільного віку передбачає створення таких умов: збагачення чуттєвого досвіду дитини у всіх видах діяльності; організація художньої діяльності, адекватна для цього віку: музичний, тонкий, театральний, художній дизайн; сюжетно-рольові та режисерська гра; надання дитині можливість вибору виду діяльності,

ділянки матеріалів та засобів втілення художнього плану; підтримка дитинства, заохочення, стимулювання фантазії та уяви дитини [30].

Вихователь повинен створити можливості для накопичення сенсорного досвіду, збагачення сенсорних вражень дитини. Важливо звернути увагу на дітей до різноманітності та краси форм, кольорів, звуків, запахів у навколишньому світі під час прогулянок, екскурсій, у грі, в повсякденному житті, в спеціально організованій діяльності. Для того, щоб сформувати дитину емоційної чутливості до краси природи та техногенного світу, необхідно стимулювати своїх дітей до спільних емоцій радості, співчуття, здивування, захоплення. Важливо також розробити дошкільнят здатності помічати в оточенні явищ, об'єктів, живих істот внутрішнього життя, наділеного чітким досвідом дитини, визнаючи їх у різноманітних проявах. Велика увага повинна бути спрямована на формування емоційної чутливості, естетичних емоцій та моральних почуттів, накопичення у дітей яскравих вражень про навколишнє подання різноманітності форм та художніх стилів сприяє залученню дітей до мистецтва. Таким чином, передумови закладені для актуалізації у дитини художніх здібностей, а також розвиток художнього смаку [39].

Таким чином, для реалізації цілей та завдань нашого дослідження найбільш підходящими методами буде наступним чином: формування елементів естетичної свідомості - візуальні, словесні, практичні, ігри; залучення дітей до естетичної активності - демонстрація методу дії або зразка, вправ, варіантів сенсорної експертизи з поясненням; розвиваючи естетичні здібності творчих вмінь та навичок, методів незалежних дій, цілісне сприйняття роботи; що сприяє розвитку дитячих естетичних якостей - методи переконання, зустрічі, вправи, проблемні ситуації, актуальні до співпереживання. Найбільш актуальними формами естетичного виховання для нашої роботи будуть: бесіди з мистецтва, ігрових ситуацій, в яких порівнюються діти, знайде різні штучні вирази

зображення; розгляд художніх робіт з обговоренням їх виразних засобів та особливостей; освоєння нетрадиційних методів прекрасної творчості.

РОЗДІЛ 2

ДОСЛІДНО-ПОШУКОВА РОБОТА ПО ЕСТЕТИЧНОМУ ВИХОВАННЮ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

2.1 Аналіз діяльності дошкільної освітньої організації з естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку

Відповідно до чинного законодавством дошкільна освітня організація представляє собою освітню організацію, що здійснює в якості основної мети її діяльності освітню діяльність за освітніми програмами дошкільної освіти, нагляд і догляд за дітьми [51].

Основною метою діяльності Установи є здійснення освітньої діяльності за освітніми програмами дошкільної освіти, нагляд і догляд за дітьми. Основними завданнями закладах дошкільної освіти є: охорона життя і зміцнення здоров'я дітей; забезпечення інтелектуального, особистісного та фізичного розвитку дитини; здійснення необхідної корекції відхилень у розвитку дитини; залучення дітей до загальнолюдських цінностей; взаємодія з сім'єю для забезпечення повноцінного розвитку дитини.

Предметом діяльності вихователів Установи є організація освітнього процесу за освітніми і адаптованими освітніми програмами дошкільної освіти, додатковим освітньо-виховними програмами за наступними тенденціям: художньо-естетичної; фізкультурно-спортивної; еколого-біологічної; соціально-педагогічної; культурологічної.

Освітній процес установ здійснює відповідно до рівнів загальної освіти [51].

Естетичне виховання з дітьми старшого дошкільного віку здійснюється вихователями старших і підготовчих груп в кількості чотирьох чоловік з одного кваліфікаційною категорією, а також музичним працівником з вищою кваліфікаційною категорією під керівництвом методист-вихователя з вищою кваліфікаційною категорією.

Освітня програма, за якою працює дошкільна освітня організація Програма забезпечує різнобічний розвиток дітей у віці від 2 до 7 років з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей за основними напрямками фізичного, соціально-комунікативного, пізнавального, мовленнєвого, художньо-естетичного розвитку. Групи загально-розвиваючу спрямованості покликані забезпечувати освоєння дітьми освітніх програм, спрямованих на формування загальної культури, розвиток фізичних, інтелектуальних і особистісних якостей, формування передумов навчальної діяльності, що забезпечують соціальну успішність, збереження і зміцнення здоров'я дітей. Зміст програми відповідає вимогам федерального державного освітнього стандарту дошкільної освіти [40].

Естетичне виховання дітей старшого дошкільного віку в дитячому закладі здійснюється за такими програмами: «Дитина», «Полікультурна дитинство».

Програма «Дитина» створена групою авторів під редакцією В. Огнев'юк, Г. Беленька, О. Богініч, В. Вертугіна, Ю. Савченко, Н. Сирота та інші [40]. Мета програми це створення для кожної дитини можливостей для формування і розвитку здібностей, широкого взаємодії зі світом, активного проектування в різних видах діяльності, творчої самореалізації. Завданнями програми «Дитина», які відносяться до естетичного виховання є такі:

- розвиток на основі різноманітного освітнього змісту емоційної чуйності, здатності до співпереживання, готовності до прояву гуманного ставлення в дитячій діяльності, поведінці, вчинках;
- адекватна соціалізація в сучасному світі, взаємодія дітей з різноманітними сферами культури;
- залучення дитини до краси, добра. [40].

У програмі існує освітня галузь «Дитина у світі культури», за допомогою певних розділів якої організовується естетичний розвиток дошкільників в процесі: знайомства з образотворчим мистецтвом,

продуктивної діяльності і дитячій творчості, вивчення художньої літератури, музичної діяльності.

Вище перерахованих зміст розділів в старшому дошкільному віці є наступним.

Образотворче мистецтво:

- розвиток умінь відгукуватися і помічати красу навколишнього світу, диференційовано сприймати різноманіття форм, кольору, фактури, способи їх передачі в художніх образах. Асоціювати та образно сприймати світ мистецтва;

- розвивати художньо-естетичні здібності. Вміння художнього сприйняття: самостійно і послідовно аналізувати твори і архітектурні об'єкти; виділяти типове, узагальнене. Вміння розрізняти твори мистецтва різних видів, розуміння специфіки різних видів мистецтва.

Розробка продуктивної діяльності та дитячої творчості:

- Розвиток навичок для визначення плану майбутньої роботи, самостійно вибрати враження, досвід для визначення сюжету, створювати чіткий образ і передати своє ставлення;

- З власної ініціативи для інтеграції діяльності. Прояв ініціатив у художній та ігровій діяльності, висловлюючи свої власні естетичні судження та рейтинги. Розвиток навичок планувати заходи, довести роботу, щоб оцінити його; економічно використання матеріалів;

- Ознайомлення з способом створення ескізу. Можливість намалювати контур об'єкта з простим олівцем. Освоєння нових, більш складних способів створення зображення. Створення зображень на подання, пам'ять, від природи; Здатність аналізувати об'єкт властивостей, встановити просторові, пропорційні відносини, передачу їх до [40].

Художня література:

- Розширення інтересів читача. Прояв прагнення до постійного спілкування з книгою, вираженням задоволення від слухання літературних

творів. Прояв селективного ставлення до творів певного виду, жанру, предметів, бажання пояснити свій вибір;

- сприйняття літературного тексту. Освоєння навичок сприймати літературну роботу в єдності свого змісту та форми, семантичного та емоційного підтексту, встановлення різноманітних зв'язків у тексті;
- розуміння літературного героя у своїх різноманітних проявах, бажання оцінити свої дії. Розуміння настрою роботи, відчуття його емоційного підтексту. Прояв уваги до мови, свідоме ставлення до використання деякої лінгвістичної виразності [41].

Творча діяльність на основі літературного тексту:

- Освоєння методів передачі результатів сприйняття літературних текстів у різних видів художньої мови, тонкої та театральної діяльності. Прояв бажання створити цілісний образ у грі, в якому емоції, настрої, стан героя, їх зміна та розвиток. Збереження при передачах стилістичних та жанрових особливостей роботи, використання у власних роботах методів, що відповідають особливостям жанру. Прояв діяльності та незалежності у пошуках способів відтворення зображення героя в театральній грі.

Музичне мистецтво:

- впізнавання музики творів різних епох композиторів (Й. Баха, Е. Гріга, Й. Гайдна, В. Моцарта, М. Глінки, П. Чайковського та інших). Володіння елементарними уявленнями про біографіях і творчості композиторів, про історію створення оркестру, про історію розвитку музики, та про музичні інструменти.
- розрізнення музики різних жанрів. Знання характерних ознак балету та опери. Розрізнення засобів музичної виразності (ритм, лад, мелодія, метроритм). Розуміння того, що характер музики виражається засобами музичної виразності [14].

У процесі естетичного виховання за програмою «Дитина» використовуються наступні методи: наочні, словесні, практичні, ігрові; залучення дітей до естетичної та художньої діяльності - демонстрація

способу дії або зразка, вправи. В якості основних форм використовуються: бесіди про мистецтво, дидактичні, рухливі і музичні ігри; розглядання творів мистецтва, з обговоренням їх виразних засобів і особливостей.

У дитячому садку використовують та діє приблизна парціальна освітня програма «полікультурна дитинство» для частини програми, що формується учасниками освітніх відносин. Найціннішою для виховання і навчання дитини в цій програмі є духовна культура і особливо мистецтво. Найбільш доступними з них для дошкільнят є наступні: народна ігрова культура, усна народна творчість, декоративне мистецтво різних народів; полікультурний простір музею. Провідними методами програми, що сприяють естетичному вихованню, є наступні: розповіді дорослого, читання книг, перегляд відеофільмів, відео-презентацій, прослуховування аудіозаписів, бесіди, організація виставок; метод проектів; свята, театралізовано-музичні розваги, сімейні вечори [12].

Важливою умовою реалізації всіх програм, які сприяють естетичній освіті в закладах дошкільної освіти, є предметом, що розвивається. У кожній групі дитячого садка є естетичний дизайн у певному стилі. Існують тематично обладнані центри: театральні, музичні, ігри, дитяча література та живопис. У групах є об'єкти декоративного мистецтва, необхідний матеріал для тонкої та творчої діяльності з різних напрямків.

З сім'ями учнів під час реалізації естетичного виховання старших дошкільнят проводиться наступна робота: організуються різні конкурси та виставки дітей та дорослих, а також сімейна творчість; спільна театральна робота (підготовка ранкові зустрічі, розваг, вистави). Процес естетичної освіти в дитячому садку з дітьми старшого дошкільного віку реалізується за участю такої організації та установ: дитяча бібліотека, двері культури, центром дитячої творчості, музею.

Процес естетичної освіти в цій дошкільній освітній організації використовує наступні методи, детально описані в теоретичній частині: формування елементів естетичної свідомості - візуальні, словесні,

практичні, ігри; залучення дітей до естетичної та художньої діяльності - демонстрація методу дії або зразка, вправ, варіантів сенсорної експертизи з поясненням; розвиваються естетичні та художні здібності творчі навички та навички, методи незалежних дій; цілісне сприйняття сюжету картини; що сприяє розвитку дитячих естетичних якостей - методи переконання, зустрічі, вправи, проблемні ситуації, актуальні до співпереживання. З них найпопулярніші: формування елементів естетичної свідомості. Найбільш використані форми естетичної освіти в дошкільному організації (з вищезгаданої в теоретичній частині) є розгляд творів образотворчого мистецтва, з обговоренням їх виразних засобів та особливостей. Не зовсім не використовується розвиток нетрадиційних методів тонкої творчості. Рідко, ігрові ситуації використовуються, в яких порівнюються діти, знайде різні штучні вирази образи.

Аналіз документів освітньої діяльності дошкільної освіти та окремих карток учнів показав, що дитячий сад не контролюється естетичним вихованням дошкільнят. Загалом, завдання естетичної освіти досить успішно реалізована у всебічному впливі різних засобів. На хорошому рівні організовується залучення дошкільнят до естетики. Цілеспрямована естетична освіта здійснюється як в рамках основної освітньої програми, так і в процесі додаткової освіти. Але в галузі художнього та естетичного виховання недостатньо представлені для дітей, щоб ще більше займатися живописним мистецтвом, зокрема за допомогою нетрадиційних методів малювання. Організований у дитячих садках змагання та виставки відображають найчастіший рівень естетичного виховання батьків, а не дитини. Недостатньо організовану взаємодію з батьками в процесі естетичного виховання.

На підставі статистики можна стверджувати, що при ЗДО дітей старшого дошкільного віку реалізуються у таких формах: бесіди про мистецтво; ігрові ситуації, в яких порівнюються діти, знайде різні штучні вирази зображення; розгляд творів мистецтва.

У той же час можна стверджувати, що ці заходи сприяють розвитку естетичного виховання старших дошкільнят, тоді як аналіз діяльності цієї дошкільної освітньої організації з естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку дозволяє стверджувати; у процесі навчання викладачів не існує заходів, які сприяють естетичній освіті в процесі навчання викладачів форм розвитку нетрадиційних прийомів прекрасної творчості та з використанням художньої творчої діяльності.

Таким чином, процес естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку в закладах дошкільної освіти здійснюється різними суб'єктами навчального процесу та залученням соціальних партнерів.

У процесі естетичного виховання в цій дошкільній освітній організації, найбільш часто використовуються методи формування естетичної свідомості - візуальні, словесні, практичні, ігрові. Найчастіше використовуються ігрові ситуації, в яких порівнюються діти, знайде різні художні вирази зображення.

У дошкільній освітній організації не проводиться моніторинг естетичної вихованості дітей. У сфері естетичного виховання не надано можливості для дітей більш поглиблено займатися образотворчим мистецтвом, зокрема з використанням нетрадиційних технік малювання. Недостатньо організована можливість представлення результатів дитячої творчості, що сприяє розвитку естетичних якостей особистості.

Результати проведеного нами теоретичного дослідження та аналізу діяльності в області естетичного виховання в дошкільній організації показали, що необхідно провести діагностику рівня розвитку естетичної вихованості дітей старшої групи. Діагностування дозволить виявити реальний рівень сформованості естетичної вихованості та спланувати подальшу розвиваючу роботу в потрібному напрямку.

2.2. Діагностика естетичної вихованості у дітей старшого дошкільного віку

Метою діагностичного дослідження є визначення рівня естетичної вихованості старших дошкільників.

Завдання:

1. З'ясувати задоволеність батьків процесом естетичного виховання дітей дошкільного віку в дошкільній освітній організації.
2. Визначити рівень розвитку емоційних уявлень, вміння відобразити уявні художні образи і відтворювати їх.
3. Виявити здібності, які проявляються в комплексі відносин і поведінки дітей, які свідчать про рівень інтересу до різних видів мистецтва.
4. З'ясувати рівень розвитку художнього смаку.

В діагностичному дослідженні за згодою батьків взяли участь 20 дітей старшого дошкільного віку (6-7 років).

При проведенні діагностики використовувалися діагностичні методи такі як: анкетування, тестування.

Анкетування це метод емпіричного дослідження, заснований на опитуванні значного числа респондентів і використовуваний для отримання інформації про типовість тих чи інших психолого-педагогічних явищ. Даний метод дає можливість встановити загальні погляди, думки людей з тих чи інших питань; виявити мотивацію їх діяльності, систему відносин.

За формою проведення анкетування може бути індивідуальним або груповим, коли за відносно короткий час можна опитати значна кількість людей. Анкетування буває також очним і заочним - у вигляді поштового опитування; через газету, журнал, комп'ютерну мережу [7].

Анкетування, спрямоване на з'ясування задоволеності батьками процесом естетичного виховання дітей старшого дошкільного віку, проводилося в заочній формі. У ньому брали участь 20 батьків.

На 1 - питання «Реалізується чи в дитячому садку естетичне виховання?» були отримані такі відповіді:

- впевнені, що реалізується - 12 осіб – 60%,
- не реалізується - 8 осіб – 40%.

На 2 - питання «Чи вмiє Ваша дитина видiляти красиве в навколишньої дійсності, зовнішній вигляд людей, праці і результати діяльності?» були отримані такі відповіді: «так» - 8 осіб – 40%, «ні» - 10 осіб – 50%, «не знаю, не помічав» - 2 особи – 10%.

Таким чином, певна частина батьків не знають про реалізацію процесу естетичного виховання в дошкільному закладі.

На 3 - питання: «Яким чином в сім'ї організовано естетичне виховання?» були отримані такі відповіді: «буваємо в кіно і в театрі» - 8 осіб - 40 %, «гуляємо в парку» - 5 осіб - 25 %, «ходимо на виставки» - 3 особи – 15% , «Ніяк» - 4 особи – 20%.

Таким чином, в дуже багатьох сім'ях естетичне виховання не реалізується.

На 4 - питання «Які види творчої діяльності в естетичному вихованні дітей реалізуються, на Ваш погляд, мало: образотворчий, хореографічний, музичний (або свій варіант)». На це питання 16 батьків вказали образотворчу діяльність, 2 - людини вибрали музичну, і 2 - людини - хореографічну.

На 5 - питання «Звертають чи ваші діти увагу на інтер'єр в будинку, хочуть щось змінити в ньому?». А 13 - батьків дали негативну відповідь, 7 - батьків позитивний.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що більшість дітей не цікавляться обстановкою в квартирі, не звертають увагу на естетику побуту і не прагнуть створити прекрасне у навколишньому середовищі.

В результаті проведеного анкетування батьків вихованців старшого дошкільного віку, було отримані дані, що вказують на необхідність

пошуку можливостей вдосконалення процесу естетичного виховання в дошкільній освітній організації.

Психологічне тестування являє собою процедуру встановлення та вимірювання індивідуально-психологічних відмінностей.

Діагностичне дослідження проводилося з використанням проєктивних методик. Проєктивні методики являють собою сукупність методик, які спрямовані на вивчення особливостей особистості і складені в рамках проєктного діагностичного підходу.

В їх основі прагнення людини пояснити явища навколишньої дійсності у взаємозв'язку зі своїми бажаннями, потребами, почуттями. Загальні ознаки проєктивних методик:

- 1) невизначеність, неоднозначність використовуваних стимулів;
- 2) відсутність обмежень у виборі відповідей;
- 3) відсутність оцінки відповідей як «правильних» чи «помилкових».

Особливості проєктивних методів діагностики: замасковане тестування, коли обстежуваний не підозрює про тип психологічної інтерпретації; глобальний підхід до оцінки особистості; ефективність даного методу при виявленні прихованих, латентних або неусвідомлюваних сторін особистості. Проєктивні методи дають можливість зробити висновок не тільки про окремі здібності, але і про особливості особистості в цілому.

Виявлення мети проєктивних технік зменшує можливість випробуваного давати такі відповіді, які дозволяють зробити соціально бажане враження. Застосування проєктивних методів дає можливість проникнення у внутрішній світ особистості. З огляду на вище сказане, можна зробити висновок, що дані техніки ефективні при роботі з маленькими дітьми [7].

Психологічне тестування проводилося із залученням психолога.

Тестування проводилося з використанням наступних проєктивних методик:

1. Художньо-експресивний тест (Н.Веракса) [10].
2. Методика «П'ять малюнків» (Н. Лепська) [32].
3. Методика вивчення емоційно-особистісного ставлення дошкільнят до категорії «краса» (Н. Шепілова) [52].

За згодою батьків в діагностуванні взяли участь 20 дітей старшого дошкільного віку. Метою художньо-експресивного тесту Л. Школяра є: визначення рівня розвитку емоційних уявлень, емоційної виразності інтерпретації живописної картини. Дітям пропонуються репродукції творів образотворчого мистецтва, із зображенням дітей. На всіх портретах за допомогою зображення експресивних ознак (міміка, пантоміміка) і специфічних засобів живопису (колір, лінія, композиція) відображені різні емоційні стани героїв, які необхідно визначити.

Розвиток емоційних уявлень оцінюється за рівнями: високий рівень - дитина точно вловив настрій, передане на картині, середній рівень - дитина визначає, про що думають ці діти, їх настрій, проте їх судження про картинах невпевнені, неповні, нерозгорнуті, низький рівень - дитина плутається у визначенні настроїв дітей, спостерігається узагальненість і убогість суджень про сприйняття їм картин.

За результатами проведення художньо-експресивного тесту було виявлено, що високий рівень - 2 осіб, середній рівень мають - 11 чоловік, а низький - 7 осіб.

Метою методики «П'ять малюнків» Н. Лепской є вивчення художньо-творчих здібностей дитини.

Дітям пропонувалося вигадати і намалювати п'ять малюнків на окремих аркушах паперу однакового розміру. Автор методики виділяє наступні критерії показники художньо-творчих здібностей старших дошкільників: самостійність, динамічність, емоційність, виразність, графічність.

Виходячи з обраних критеріїв і показників, визначені такі рівні розвитку естетичних почуттів дітей.

Високий рівень - передбачає наявність оригінального динамічного малюнка з різноманітністю графічних засобів виразності.

Середній рівень присутній за умови оригінального задуму, заснованого на спостереженнях, але не передбачає динаміки та емоційності, менш виражені різноманітність графічних засобів виразності.

Низький рівень передбачає схематичний малюнок зі слабо вираженою динамікою та емоційністю.

За результатами проведення тестування з використанням методики «П'ять малюнків» Н. Лепський було виявлено, що високий рівень мають 2 - людини, середнім – 11 людей, а низьким 7 - осіб.

Метою методики емоційно-особистісного ставлення до категорії «Краса» Н. Шепілова є: вивчення повноти уявлень про засоби виразності, ступеня емоційних проявів, активності в діяльності.

Для з'ясування особливостей розуміння дітьми старшого дошкільного віку краси дітям пропонувалася така інструкція: «Вибери картину, яка здається тобі гарніше інших». Варіанти репродукцій картин: «Царівна - Лебідь», «Оленка», «Богатирі», «Іван-Царевич везе царівну на сірому вовку».

Вибираючи сподобалися картини, діти проявили свою індивідуальність, пов'язану з підлогою, генотипом, мікро- і макросередовищем, досвідом, а також різноманітними емоціями, які викликали сюжети, зображені на картинах. Всі дівчатка вибрали картини із зображенням казкових героїнь жіночої статі - «Царівна - Лебідь», «Оленка» та інші твори. Відповідно, хлопчики вибрали картини: «Богатирі», «Іван-Царевич везе царівну на сірому вовку» та інше. Часто діти не називали в описі картин слово «краса» по відношенню до зображення форми людських страждань. Дітям також було поставлено питання з приводу сподобалася картини: «Чому ти вважаєш цю картину красивою?». З легкістю відповідали на це питання, мотивуючи змістовними виразно- образотворчими якостями, вихованці з високим

рівнем за всіма обраними показниками. Решті потрібні були навідні запитання і допомогу педагога. Вони також барвисто описували картину, називаючи різні відтінки кольору. Тільки дві дитини змогли розповісти про картину емоційно, проявляючи то радість, то печаль, в залежності від даної ілюстрації. А одинадцять дітей недостатньо відчували співпереживання, не проявили особливого захоплення розглядали картини спокійно. А сім людей дорослих не проявили ніяких почуттів і емоцій, від бесіди відмовилися.

В процесі діагностики уточнювалася ступінь прояву інтересу, яка залежала від кількості питань, що виникали у дітей в ході розглядання картини. Тому що чим вище їх інтерес мистецтва, тим більше проявляється їх естетична активність. Практично всі діти зацікавилися новими картинками і стали їх уважно вивчати, але тільки десять чоловік стали обговорювати побачене і обмінюватися своїми емоціями і враженнями. В результаті обговорення багато хлопців побачили і обговорювали саме красу поєднання фарб. Тривалість стійкого уваги і міркувань дітей становила понад 5 хвилин. Таких дітей автор відносить до високого рівня. До середнього, дітей, які задавали не більше 3 питань, увагу затримували не більше 3 хвилин. До низького рівня автор відносить дітей, які не виявляли інтересу до представлених картин, більше хвилини не затримувалися, питань не задавали.

Визначаючи настрій картини, 13- дітей відповіли, що за кольором можна відчувати радість або смуток. 7 - дітей не змогли визначити настроїв твору. Визначили композицію картини тільки у - 2. А у 10-ти дітей змогли виділити основне в змісті твору за допомогою навідних запитань. 7 - дітей не змогли відповісти на питання навіть за допомогою вихователя. Вони перерахували тільки знайомі предмети односкладовими пропозиціями. Опис кольору відсутнє, головного в творі виділено не було.

Таким чином, високий рівень сформованості емоційно особистісного ставлення старших дошкільників до категорії «краса» у 2 - осіб, середній -

11 осіб, а низький - 7 осіб. Більшість дітей групи мають середній рівень по всіх виділених показниках. Характеризуючи уявлення про засоби виразності можна сказати наступне: різні колірні поєднання називають відносно повно, але відчувають утруднення у визначенні настрою твору. Можуть виділити головне в змісті твору за допомогою питань дорослого. Не завжди зовні проявляють почуття. Активність в діяльності: виявляють відносний інтерес до творів живопису; розглядають ілюстрації з вихователем і дітьми, не виявляють особливого бажання поділитися враженнями. Характеризуючи уявлення про засоби виразності у дітей з низьким рівнем можна зробити наступні висновки: різні колірні поєднання не називають, настрої визначити не можуть. Головне в змісті твору виділити не можуть, але перераховують знайомі предмети. В емоційній сфері почуттів і співпереживання зображеним героям не виявляють. Жанри твори живопису їх не цікавлять. Ініціативи в обговоренні художніх творів не проявляє.

В цілому, загальний рівень естетичної вихованості групи можна оцінити, як нижче середнього. При цьому батьки стверджують, що існує необхідність вдосконалення процесу естетичного виховання вихованців через образотворчу діяльність.

ВИСНОВКИ

Естетичне виховання - це процес формування і розвитку творчої особистості, здатної до творчої активності. Його мета: формування гармонійної індивідуальності, здатної до співпереживання, які вміють бачити красу мистецтва і життя. Основні складові естетичного виховання в старшому дошкільному віці: естетичне виховання; художнє виховання; творчих потреб і здібностей.

Результатом естетичного виховання старшого дошкільника є естетична вихованість, що представляє собою єдність естетичних почуттів, уявлень і проявів їх в естетичній діяльності, і в поведінці.

Основними критеріями естетичної вихованості є: психологічні - здатності дітей відображати уявні художні образи і відтворювати їх, а також емоційне реагування на твори мистецтва; педагогічні - художній смак проявляється в цінності обраних творів мистецтва для власного задоволення, в оцінюванні явищ життя і мистецтва, в продуктах їх творчої діяльності; соціальні - проявляються в комплексі відносин і поведінки дітей, які свідчать про рівень інтересу до різних видів мистецтва, потреби в контакті з естетичними явищами життя.

Віковими межами старшого дошкільного віку є 6-7 років. Старший дошкільний вік є найбільш чутливим для розвитку естетичних уявлень завдяки особливостям психофізіологічного розвитку, які обумовлюють високу пластичність нервової системи, подібну особливість сприйняття і мислення, здатності до узагальнення і систематизації отриманих уявлень. У цей період відбувається становлення самостійності суджень, спроби інтеріоризації соціального досвіду і формування особистого ставлення до прекрасного і потворного. Ведучий видом діяльності є сюжетно-рольова гра, яку необхідно використовувати в якості однієї з форм естетичного виховання.

Провідними методами естетичного виховання старших дошкільників є методи формують елементи в естетичній свідомості; сприяють залученню

дітей до естетичної діяльності; розвиваючи естетичні здібності, творчі вміння і навички, способи самостійних дій. У педагогіці також використовуються методи, що сприяють розвитку у дітей естетичних якостей особистості: переконання; привчання; вправи в практичних діях; перетворення навколишнього середовища і вироблення навичок культури поведінки; проблемних ситуацій; спонукання до співпереживання. Практичне застосування методів і форм знаходиться в прямій залежності від вікових та індивідуальних особливостей дітей і будується диференційовано, з урахуванням просунутості всього колективу і кожної дитини окремо. У старшому дошкільному віці з метою більш ефективного засвоєння вивченого матеріалу широко застосовуються ігрові методичні прийоми. Основними формами естетичного виховання є: слово вихователя, демонстрація творів мистецтва; показ прийомів виконання; прийоми розвитку свідомого ставлення, вміння аналізувати, зіставляти і прийоми, які спонукають до емоційних переживань; показ дій, яким треба точно слідувати, і форми, що сприяють формуванню способів самостійних дій; форми, спрямовані на вправу, тренування в навичках, і творчі завдання, які передбачають оригінальність, варіативність.

Аналіз діяльності закладу дошкільної освіти з організації естетичного виховання старших дошкільників показав недостатній рівень.

Результати проведеного нами теоретичного дослідження та аналізу діяльності в області естетичного виховання в дошкільній освітній організації зажадали дослідно-експериментальної перевірки рівня розвитку естетичної вихованості вихованців старшої групи. В цілому, загальний рівень естетичної вихованості групи можна оцінити, як недостатній. У дітей недостатньо розвинені: здатності відображати уявні художні образи і відтворювати їх, а також емоційне реагування на твори мистецтва; художній смак, що виявляється в цінності обраних творів мистецтва для власного задоволення, в оцінюванні явищ життя і мистецтва, в продуктах їх творчої діяльності. Комплекс відносин і поведінки дітей свідчить про

недостатній рівень інтересу до різних видів мистецтва, низьким потребам в контакті з естетичними явищами життя. Отже, вихованці старшої групи потребують комплексі заходів по формуванню естетичної вихованості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Абрамова, Н.В. Присвоение старшими дошкольниками ценностей музыкальной культуры в процессе формирования системных знаний / Н.В.Абрамова // Детский сад: теория и практика. 2011. № 4. С. 98-105.
2. Алексахин Н. Ознакомление с культурой цвета на занятиях по изобразительному искусству // Дошкольное воспитание. 2008. № 3. С. 23-27.
3. Безуглая Т.И. Система комплексной оценки психосоциальных характеристик дошкольника. Калининград, 2008. 93 с.
4. Березина В.Г., Викентьев И.Л., Модестов С.Ю. Детство творческой личности. СПб.: Издательство Буковского, 2004.60 с.
5. Берхин Н.Б. Роль сопереживания в восприятии и создании художественных произведений. // Вопросы психологии 155-160 с. . URL: www.psylib.ru
6. Болотина Л.Р. Дошкольная педагогика. Учебное пособие / Л.Р. Болотина, Т.С. Комарова, С.П. Баранова. - Академический проект 2005 - 240 с.
7. Бурлачук Л.Ф. Психодиагностика. СПб.: Питер, 2002. 352 с.
8. Веккер Л.М. Восприятие и основы его моделирования. Л.: ЛГУ, 1964. 194 с.
9. Венгер Н.Ю. Путь к развитию творчества // Дошкольное воспитание. 2002. № 11. С. 32-38.
10. Веракса Н. Е. Диалектическое мышление и творчество // Вопросы психологии. - 2000. - № 4. - С. 5-9.
11. Ветлугина Н.А. Методика музыкального воспитания в детском саду. М.: Просвещение, 1989. 270 с.
12. Ветлугина Н.А. Музыкальное воспитание в детском саду. М.: Просвещение, 1981. 240 с.
13. Ветлугина Н.А. Сборник статей «Эстетическое воспитание в детском саду» /под ред. Н.А. Ветлугиной. М.: 1978. 234 с.

14. Восприятие музыки: Сб. статей / Под ред. В.Н. Максимова. М.: Музыка, 1999. 256 с.
15. Выготский Л. С. Воображение и творчество в дошкольном возрасте. - СПб.: Союз, 2007. 92 с.
16. Выготский Л.С. Педагогическая психология. М.: Педагогика - Пресс, 2006. 536 с.
17. Гамезо М.В. и др. Старший дошкольник и младший школьник: психодиагностика и коррекция развития / Гамезо М.В., Герасимова В.С., Орлова Л.М. М., 1998. 342 с.
18. Григорьева Г.Г. Развитие дошкольника в изобразительной деятельности. М.: 2000. 184 с.
19. Детская психология. / Под ред. Я.Л.Коломинского. Минск: 1988. 234 с.
20. Диагностика развития ценности «Красота» у детей старшего дошкольного возраста / Под ред. Евграфовой Н.А., Шепиловой Н.А. URL:<https://www.scienceforum.ru/2014/cit/>
21. Изобразительная деятельность в детском саду. Средняя группа: планирование, конспекты, методические рекомендации: методическое пособие для специалистов ДОУ. / Лыкова И.А.М.: Издательство КАРАПУЗ - ДИДАКТИКА, 2009. 143 с.
22. Изобразительное искусство и художественный труд. Программа для дошкольников. / Пустоветова О.В. М.: Астрель, 2001. 238с.
23. Кабалецкий Д.Б. Воспитание ума и сердца. 4-е изд.М.: Просвещение, 2001. 204 с.
24. Казакова Р.Г., Сайганова Т.И., Седова Е.М. и др. Рисование с детьми дошкольного возраста: нетрадиционные техники, планирование, конспекты занятий. М.: Сфера, 2005. 341с.
25. Каширский, Д.В. Развитие ценностей-идеалов на переходном

этапе от дошкольного к младшему школьному возрасту / Д.В. Каширский, О.С. Безугляк // Ползуновский вестник. 2006. № 3. С. 116 – 123.

26. Квач Н.В. Развитие образного мышления и графических навыков у детей 5-7 лет: Пособие для педагогических дошкольных учреждений. М.: ВЛАДОС, 2001.

27. Ковалицкая Л.М. Методика формирования навыков изобразительной деятельности в ДОУ. - Издательство: Аркти, 2008. 74 с.

28. Комарова Т. Изобразительная деятельность детей в детском саду. - М., Сфера, 2006. 342 с.

29. Комарова Т.С. Школа эстетического воспитания. М.: Мозаика-Синтез, 2002. 352 с.

30. Котикова О.П. Эстетическое воспитание младших школьников: пособие для учителей. Научно-методический центр учебной книги и средств обучения. Минск, 2001. 239с.

31. Котляр В. Образотворча діяльність у дошкільників. Київ, 2006. 237с.

32. Лепская Н.А. Диагностика художественного развития младших школьников. Методика «5 рисунков». // Искусство в школе. 2006. №3. С. С.43-47.

33. Лихачев Д.Б. Теория эстетического воспитания школьников. М.: Педагогика, 2002, 183 с.

34. Лопатина А. А. Краски рассказывают сказки /А. А. Лопатина, М. В. Скребцова. М.: Амрита-Русь, 2004. 345с.

35. Люблинская А.А. Детская психология. – М., Педагогика, 1971. 321с.

36. Маркевич, И.Д. Эстетическое воспитание детей средствами музыкально-ритмической деятельности / И.Д. Маркевич //Вестник Поморского университета. Архангельск: АПУ, 2006. №6. С. 65-69.

37. Мацкевич М. Войди в мир искусства: программа эстетического воспитания // Дошкольное воспитание. 2008. № 4. С. 16-22.

38. Мухина В.С. Детская психология. – М.: Просвещение, 1985. 234с.
39. О проблемах эстетического воспитания / Б.М. Неменский. М., Просвещение, 2005. с. 67.
40. Освітня програма для дітей від 2 до 7 років «Дитина»/ під редакцією В.О. Огнев'юк та інші [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/osvitnya-programa-ditina-nmc.pdf>
41. Общие вопросы эстетического воспитания / Под редакцией В.Н. Шацкой. М.: Педагогическое общество России, 2008. 640 с.
42. Программа воспитания и обучения в детском саду./ Под ред. В.И. Васильевой. М.: Академия, 2005. 349с.
43. Руковицын М.М. Эстетическое воспитание детей. М.: Знание, 2002. 432 с.
44. Рыбалко Е.Ф. Возрастная и дифференциальная психология. – СПб., 1990. 231с.
45. Саккулина Н., Комарова Т. Изобразительная деятельность в детском саду. М., Академия, 2002. 187с.
46. Система эстетического воспитания в детском саду / Под ред. Н.А. Ветлугиной. - М., Академия, 2008. 328с.
47. Скаткин М.Н. Проблемы современной дидактики. - 2-е изд. М.: Педагогика, 1984. 231с.
48. Слостенин В. А. и др. Педагогика: Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В. А. Слостенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов; Под ред. В.А. Слостенина. М.: Издательский центр «Академия», 2002. 576 с.
49. Мосіна Н. Теорія та методика образотворчої діяльності в дитячому закладі. М.: Проосвіта, 2000. 342 с.
50. Чумичева, Р.М. Взаимодействие искусств в формировании личности старшего дошкольника / Р. М. Чумичева. Ростов-на-Дону: РГПУ, 1995. 271с.
51. Шацкая В.Н. Музыкальная работа и быт детей // Этапы новой

школы. М.: Работник просвещения (электронное издание), 1923 С. 98.

52. Швайко Г.С. Занятие по изобразительной деятельности в детском саду. М.: ВЛАДОС, 2001. 321 с.

53. Шепилова, Н.А. Технология ценностного развития детей старшего дошкольного возраста / Н. А. Шепилова. Магнитогорск 2010. С. 24-27.

54. Штольц Х., Рудольф Р. «Как воспитать нравственное поведение у дошкольника?» М.: Мозаика-Синтез, 2003. 195 с.

55. Эйсмонт-Швыдкая Г. Н. Нравственное воспитание дошкольников. М.: Просвещение, 2003. 243 с.

56. Эстетическое воспитание школьников/ А.И. Буров, Т.Ф. Завадская, В.В. Колокольникова и др.; под ред. А.И. Булова, Б.Т. Лихачева. М: Педагогика, 1974. 341с.

57. Эльконин Б. Д. Психология развития: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. — М.: Издательский центр «Академия», 2001. 144 с. URL: [http://psychlib.ru/mgppu/Epr-001/EPr-001.htm#\\$p1](http://psychlib.ru/mgppu/Epr-001/EPr-001.htm#$p1)